

Inhaltsverzeichnis

Die Monate des Jahres	2
Die biblischen Festlisten	2
Die fünf Megillot und ihre Feste	2
Die Erntefeste (Shaked)	3
Die drei Wallfahrtsfeste	3
Jahreskreise	4
Festgruppen	5
Die Feste des Jahres (Shaked)	6
Die Feste abgebildet in Mischna- und Talmud-Traktaten	7
Wo fängt ein Kreis an? oder: einige Jahresanfänge	7
Machsor (Schavuot)	8
Pesach: Gedanken zur Mazza: Pesach-Haggada	9
Schavuot: Cherut al ha-Luchot	9
Sukkot: Dt 16,14 Freude geboten	9
Sukkot: Gedanken zum Feststrauß: WaR 30,12 Pflanzenteile mahnen zur Solidarität	10
Sukkot: Gedanken zum Feststrauß: WaR 30,14 Pflanzenteile zeigen Aufgaben von Körperteilen	11

- Mehrere Jahreskreise schwingen unterschiedlich: Wochen, Mond-, Sonnenjahr
- Wichtige christliche Feste haben eine gemeinsame biblische Grundlage mit entsprechenden jüdischen Festen.
- Feste beziehen sich sowohl auf die Vegetation als auch auf die Geschichtserzählung.
- Als „Ideenfeste“ sind einzelnen Festen und Gedenktagen „Stichworte“ zugeordnet.
- Feste und Gedenktage werden bis heute weiterentwickelt.
- Im Exil (hebräisch: Galut) gibt es Zusatzregeln, z. B. regelmäßig einen zweiten Feiertag.

Die Monate des Jahres

Nr.	חדש	Monats-Name	מזל	Tierkreiszeichen	Tagesanzahl:			
1.	ניסן	nisan	טלה	Widder		30		März/April
2.	אייר	ijjar	שור	Stier		29		April/Mai
3.	סיון	siwan	תאומים	Zwilling		30		Mai/Juni
4.	תמוז	tammuz	סרטן	Krebs		29		Juni/Juli
5.	(מנחם) אב	av	אריה	Löwe		30		Juli/August
6.	אלול	elul	בתולה	Jungfrau		29		Aug./Sept.
7.	תשרי	tišre/tišri	מאזניים	Waage		30		Sept./Okt.
8.	(מר)חשון	(mar)ḥešwan	עקרב	Skorpion		29	30	Okt./Nov.
9.	כסלו	kislew	קשת	Schütze	29	30		Nov./Dez.
10.	טבת	ṭévet	גדי	Steinbock		29		Dez./Jan.
11.	שבט	š ^e vat	דלי	Wassermann		30		Jan./Feb.
	אדר ו'	adar (I) und/w-				30		
12.	אדר	adar (II)	דגים	Fische		29		Feb./März
zus	פשוטה שנה	šana p ^e šuṭa		einfaches Jahr	353	354	355	
	מעוברת שנה	šana m ^e ‘ubbéret		übermäßiges Jahr	383	384	385	
					חסרה ḥasera	כסדרא k ^e sidra	שלימה š ^e lema	
					mangelhaft	ordentlich	gefüllt	

Die biblischen Festlisten

	Ex	Ex 23,14–19	Ex 34,18–26	Lv 23,1–44	Nm 28f	Dt 16,1–17
Sabbat	Ex 16,22–27 Ex 20,7–10 Ex 35,2f	Ex 23,12	Ex 34,19–21	Lv 23,3; Lv 25	Nm 28,9f	
Neumond					Nm 28,11–15	
Einleitung	Ex 12,1–7	Ex 23,14–19	Ex 34,18–26	Lv 23,1–44	Nm 28,1–15	Dt 16,1–17
pésah	Ex 12 – 14	Ex 23,15	Ex 34,18	Lv 23,5–8	Nm 28,16–25	Dt 16,1–8
Omer	Ex 16 – 19		Ex 34,19–21	Lv 23,15		Dt 16,9
šavu‘ot	Ex 19 – 24	Ex 23,16a	Ex 34,22a	Lv 23,16–22	Nm 28,26–31	Dt 16,10–12
roš ha-šana				Lv 23,23–25	Nm 29,1–6	
jom kippur	Ex 34,27–35			Lv 23,26–32	Nm 29,7–11	
sukkot	Ex (35 – 40)	Ex 23,16b	Ex 34,22b	Lv 23,33–43	Nm 29,12–39	Dt 16,13–15
Abschluß		Ex 23,17–19	Ex 34,23–26	Lv 23,44	Nm 29,40 [30,1]	Dt 16,16f
Parascha:	bschallach bo bschallach yitro ki tissa	mischpatim	ki tissa	emor	pinchas	re’e
	Erzählung	Wallfahrt	Wallfahrt	Ernte/Opfer	Opfer	Wallfahrt

Die fünf Megillot und ihre Feste

1. Hoheslied – Pesach
2. Rut – Schavuot
3. Klagelieder – Tisch‘a be-Av
4. Kohelet – Sukkot
5. Ester – Purim

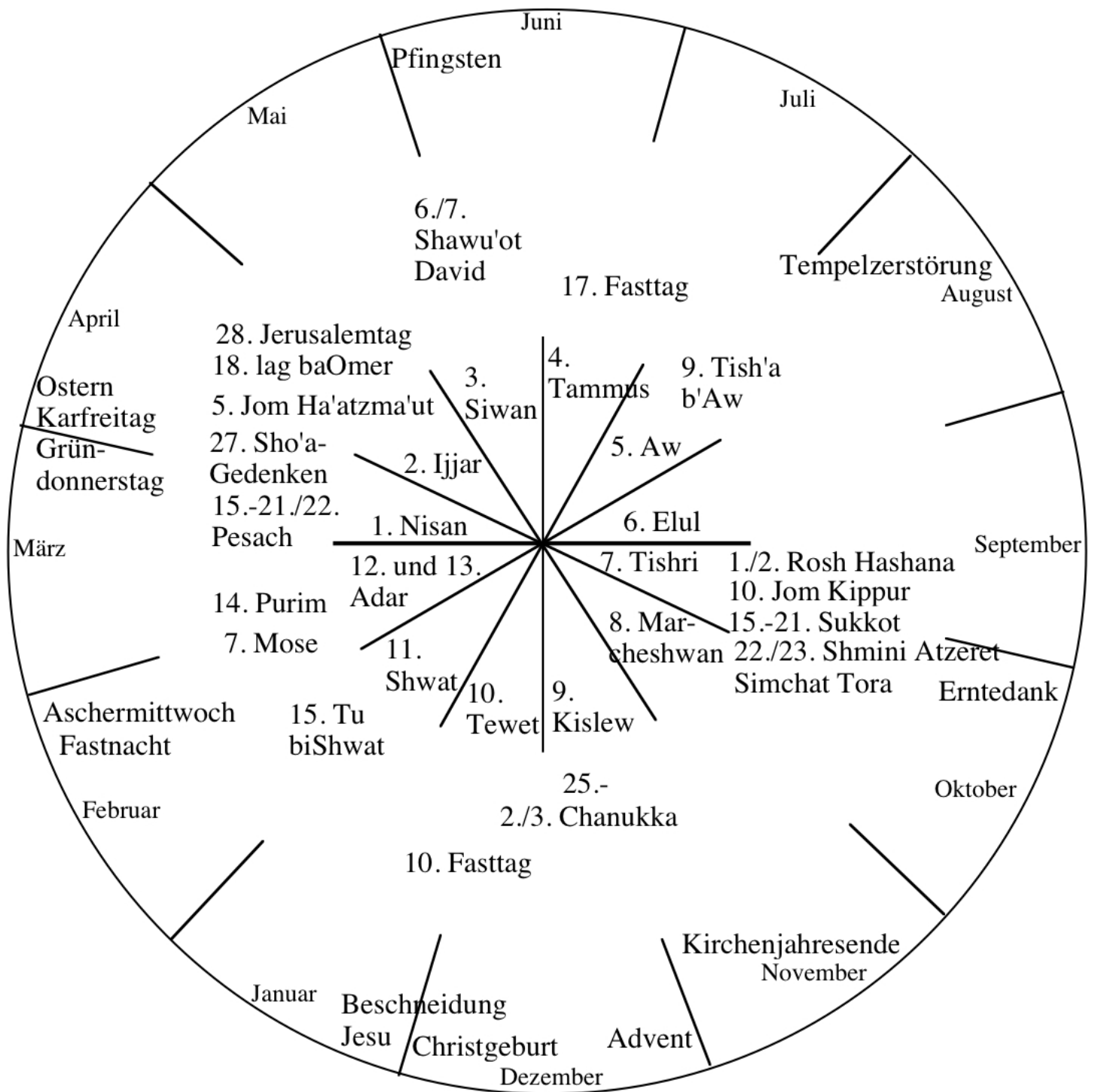

Erntefeste
Uri Shaked, 2007

Die drei Wallfahrtsfeste

לפסח	zu Pesach:
חג המצות הזה.	dieses Fest der ungesäuerten Brote,
זמן חרותנו	die Zeit unserer Befreiung
לשבועות	zu Schavuot:
חג השבועות הזה.	dieses Fest der Wochen,
זמן מתן תורתנו	die Zeit der Gabe unserer Lehre
לסוכות	zu Sukkot:
חג הסוכות הזה.	dieses Fest der Hütten,
זמן שמחתנו	die Zeit unserer Freude
לשמע"צ ולש"ת	zum achten Festtag und zur Torafreude:
שמיני חג העצרת הזה.	dieser achte Festtag,
זמן שמחתנו	die Zeit unserer Freude

Jahreskreise

Festgruppen

5 Megillot:

- Vom 1. bis 10. Tischre: zwei Neujahrstage, (der Fasttag Gedaljas,) der Versöhnungstag
die Zehn Bußtage, die Ehrfurcht-gebietenden Tage/die Furchtbaren Tage/die Hohen Feiertage
- Die drei Wallfahrtsfeste
  - 7(8) Tage Pesach Schir ha-Schirim/Hoheslied
  - 1(2) Tag(e) Schavuot Rut
  - 7(8) Tage Sukkot mit 1(2) Tage(n) Schemini Azeret und Simchat Tora Kohelet/Prediger
- Der 9./Tisch'a be-Av Tempelzerstörung Echa/Klagelieder
- Purim und Chanukka Ester
- Fasten Sac 8,19 – sie drehen sich um Tempelzerstörungen
  - Vierter = Tamus, 17. Mauerdurchbruch
  - Fünfter = Av, 9. Tempelzerstörung
  - Siebenter = Tischre, 3. Fasten Gedalja
  - Zehnter = Tewet, 10. Beginn der Belagerung Jerusalems durch Nebukadnezzar
Tag des allgemeinen Kaddisch für die Ermordeten der Schoa
  - dazu kommt der Versöhnungstag, zusammen mit dem 9. Av die beiden rund-um-die-Uhr Fastentage
- 20stes Jahrhundert: zu Pesach (1943-04-19) begann der Aufstand im Warschauer Ghetto
  - Jom ha-Schoa (we-ha-Gevura) eine Woche nach Pesach, d. i. d. 27. Nisan
  - Jom ha-Sikaron (le-Challele Zahal) Tag vor dem
  - Jom ha-Azma'ut (Unabhängigkeitstag) 5. Ijjar (Di, Mi, Do)
  - Jom Jeruschalajim 28. Ijjar (1967)

Was ich außer der Reihe erwähne: Omer-Zählen, Lag ba-Omer

Die Ackerbaufolge:

- Pesach: Beginn des Gerstenschnittes
- Schavuot: Beginn des Weizenschnittes und der Obsternte
- Sukkot: Ende der Obsternte, insbesondere der Weinernte

Die Auszugserzählung:

- Pesach: Auszug aus Ägypten bis Zug durch das Meer
- Schavuot: Bundeschluß am Sinai
- Sukkot: Einweihung des Zeltheiligtums

Darin verflochten:

- 40 Tage nach Schavuot:
  - 17. Tammus: Mose zerschmettert die ersten Tafeln wegen des goldenen Stierkalbes
- 3 x 40 Tage nach Schavuot:
  - 10. Tischre, Versöhnungstag: Mose kommt mit den zweiten Tafeln herab

Der Jahreskreis mit dem Zentrum Pesach
Uri Shaked, 2007

Feste im Jahreskreis und Traktate:

		Sabbat	Monat	Wallfahrt			Hohe Feier- tage		Fasten		Kleine Feste		Weiteres
				Pesach	Schawuot	Sukkot	Rosch HaSchana	Jom Kippur	tiš ^c a b ^e av	ta'anit ester	Purim	Chanukka	
Der Wochenfeiertag	Shab	✓											
Verbindungen	Er	✓		✓	✓	✓	✓						
Pesach	Pes			✓									
(Halb-)Schekel-Abgabe	Sheq												✓
Versöhnungstag	Yom							✓					
Sukkot	Suk					✓							
Arbeitsverbote	Bes	✓		✓	✓	✓	✓						
Jahresanfänge	RH						✓						
Fastengründe	Taan							✓	✓	✓			
Das Buch Ester	Meg										✓		
Zwischenfeiertage	MQ			✓		✓							
Opfer zu Wallfahrten	Hag			✓	✓	✓							

Keine eigenen Traktate sind dem šavu'ot-Fest, dem ḥanukka-Fest und dem tiš' a b^e 'av gewidmet.

Die Halb-Schekelsteuer ist/war am 1. Adar fällig.

Wo fängt ein Kreis an? oder: einige Jahresanfänge

מסכת ראש השנה פרק א

(א)-א

Mischna Rosch Ha-Schana Kapitel 1,1–9 [11]

mRH 1,1

ארבעה ראשי שנים הם Vier Jahresanfänge gibt es:

באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים am (a) 1. Nisan: (1) Neujahr der Könige und Wallfahrtsfeste;

באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה am (b) 1. Elul: (2) Neujahr für Vieh-Zehnt.

רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים • Rabbi Elëasar und Rabbi Simëon sagen:

באחד בתשרי Am (b') 1. Tischre.

mRH 1,1b [2]

באחד בתשרי ראש השנה לשנים • Am 1. Tischre ist (3) Neujahr für die Jahre,

ולשמיטין und für die Siebentjahre

וליובלות und für die Jubeljahre,

לנטיעה für die Pflanzung

ולירקות und für das Gemüse.

באחד בשבט ראש השנה לאילן • Am (c) 1. Schevat ist (4) Neujahr für den Baum

כדברי בית שמאי nach den Worten des Hauses Schammaj.

בית הלל אומרים • Das Haus Hillel sagt:

בחמשה עשר בו Am (c') fünfzehnten (15) desselben.

אֵלֶּיךָ

אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ
אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ
אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ
אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ
אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ
אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ	אֵלֶּיךָ

Pesach: Gedanken zur Mazza: Pesach-Haggada

הַ דִּישׁ הַחֶמֶץ עֲנִיָּא Dies ist das Brot der Armut,
דִּי אָכְלוּ אֲבֹהֵתָנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. das unsere Väter im Lande Ägypten aßen.
כָּל דְּכָפִין יִיתִי וַיְכֹּל, Alle, die bedrückt sind, sollen kommen und essen,
כָּל דְּצָרִיד יִיתִי וַיִּפְסַח. jeder, der Bedarf hat, komme und halte Pesach –
הַשָּׁתָּא הַכָּא, dieses Jahr hier,
לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. für das kommende Jahr im Lande Israel,
הַשָּׁתָּא עַבְדִּי, dieses Jahr Sklaven,
לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין: für das kommende Jahr Freie.

Schawuot: Cherut al ha-Luchot mAv 6,2

ו (ב)

Avot 6,2

אמר רבי יהושע בן לוי, Rabbi Josua, Sohn des Levi, sagte:
בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב An jedem einzelnen Tage geht ein Echo vom Berge Horeb aus
ומכרזת ואומרת, und verkündet und sagt:
אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, Wehe den Geschöpfen wegen der Beleidigung der Tora,
שכל מי שאינו עוסק בתורה, da jeder, der sich nicht mit der Tora befaßt,
נקרא נזוף, unziemlich genannt wird,
(שם יא), da gesagt ist:
נזם זהב באף חזיר, Spr 11,22 »ein goldener Ring in der Nase eines Schweines
אשה יפה וסרת טעם. eine schöne Frau aber mit schlechtem Geschmack/Verstand.«
(שמות לב), Auch sagt (die Schrift):
והלוחות מעשה אלהים המה Ex 32,16 »Die Tafeln aber sind Werk G'ttes
והמכתב מכתב אלהים הוא und die Schrift ist Schrift G'ttes –
חרות על הלוחות, eingeritzt/Freiheit auf den Tafeln.«
אל תקרא חרות Lies nicht »eingeritzt«
אלא חרות, sondern »Freiheit«,
שאין לך בן חורין da niemand frei ist,
אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. außer, wer sich mit dem Lernen der Tora befaßt.
וכל מי שעוסק בתורה (תדיר), Jeder aber, der sich (stets) mit der Tora befaßt,
הרי זה מתעלה, der ist ja erhaben,
(במדבר כא), da gesagt ist:
וממתנה Nm 21,19 »und von Mattana (= Gabe (der Tora))
נחליאל, Nachaliel (= Erbe (des Landes))
ומנחליאל und von Nachaliel
במות: Bamot (= Höhe (des Tempels))«.

Sukkot: Dt 16,14 Freude geboten

וְשִׂמְחָתָּ בְּחַגְּךָ Du freue dich an deinem Feste,
אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ du und dein Sohn und deine Tochter
וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ und dein Diener und deine Magd
וְהַלֵּוִי und der Levit
וְהַגֵּר und der (Dauer-)Wohngast
וְהַיָּתוֹם und die Waise
וְהָאַלְמָנָה und die Witwe
אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: die in deinen Toren.

ד"א (= דבר אחר) Eine andere Sache:

פרי עץ הדר (1) Lv 23,40 »eine Frucht des Zitrus-Holzes«

אלו ישראל Das ist Israel.

מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח Wie der etrog Geschmack und Duft enthält,

כך ישראל so auch Israel:

יש בהם בני אדם Es gibt unter ihnen Menschen,

שיש בהם תורה die tora enthalten

ויש בהם מעשים טובים und die gute Werke enthalten

כפות תמרים (2) Lv 23,40 »Zweige von Datteln«

אלו ישראל Das ist Israel.

מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח Wie die Dattel Geschmack, aber keinen Duft enthält,

כך הם ישראל so auch Israel:

יש בהם Es gibt unter ihnen solche,

שיש בהם תורה die Tora enthalten,

ואין בהם מעשים טובים aber keine guten Werke enthalten.

וענף עץ עבות (3) Lv 23,40 »auch einen Zweig des Myrthen-Holzes«

אלו ישראל Das ist Israel.

מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם Wie die Myrthe Duft enthält, aber keinen Geschmack,

כך ישראל so auch Israel:

יש בהם Es gibt unter ihnen solche,

שיש בהם מעשים טובים die gute Werke enthalten,

ואין בהם תורה aber keine Tora enthalten.

וערבי נחל (4) Lv 23,40 »und Bach-Weiden«

אלו ישראל Das ist Israel.

מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח Wie die Bach-Weide weder Geschmack noch Duft enthält,

כך הם ישראל so auch Israel:

יש בהם בני אדם Es gibt unter ihnen Menschen,

שאין בהם לא תורה die weder Tora enthalten,

ולא מעשים טובים noch gute Werke.

ומה הקב"ה (= הקדוש ברוך הוא) עושה להם • Was aber tut der Heilige – Er ist gesegnet – mit ihnen?

לאבדן אי אפשר Sie zu vernichten ist unmöglich.

אלא אמר הקב"ה = הקדוש ברוך הוא Vielmehr sagt der Heilige – Er ist gesegnet:

יוקשרו כולם אגודה אחת Sie sollen alle zu einem Verband zusammen gebunden werden.

והן מכפרין אלו על אלו So sühnen die einen für die anderen.

ואם עשיתם כך Wenn ihr nun so handelt,

אותה שעה אני מתעלה in dem Moment werde Ich erhöht.

(עמוס ט) הה"ד (= הדא הוא דכתיב) Das ist, was die Schrift sagt:

הבונה בשמים מעלותיו Amos 9,6a »Der im Himmel Sein Hochgemach baut«

ואימתי הוא מתעלה Wann aber wird er erhöht? –

כשהן עשויין אגודה אחת Wenn sie zu einem Verband gemacht sind,

(שם = עמוס ט') שנאמר da gesagt ist:

ואגודתו על ארץ יסדה Amos 9,6b »und dessen Verband auf der Erde gegründet ist.«

לפיכך משה מזהיר לישראל Darum mahnt Mose Israel:

ולקחתם לכם ביום הראשון. Lv 23,40 »Ihr sollt euch am ersten Tage nehmen [...]«

Rabbi Mani eröffnet:

Ps 35,10 »Alle meine Knochen sagen: כל עצמותי תאמרנה

DER NAME, wer ist wie Du!« ה' מי כמוך

Dieser Vers ist nicht anders als vom Lulav gesagt: לא נאמר פסוק זה אלא בשביל לולב,

(1) Das Rückgrat des Lulav ähnelt dem Rückgrat des Menschen, השדרה של לולב דומה לשדרה של אדם

(2) die Myrthe ähnelt dem Augen und וההדס דומה לעין

(3) die Bachweide ähnelt dem Munde und וערבה דומה לפה

(4) der ethrog (= die Zitrusfrucht) ähnelt dem Herzen. והאתרוג דומה ללב

• David sagt: אמר דוד

Unter allen Gliedern ist nichts größer als diese, אין בכל האיברים גדול מאלו

da sie den gesamten Körper aufwiegen. שהן שקולין כנגד כל הגוף

Das ist: הוי

Ps 35,10 »Alle meine Knochen sagen.« כל עצמותי תאמרנה.